

ADATTÁR.

Könyvtörténeti adalékok.

Az alább közlendő iratok a *pozsonyi városi levéltárból* valók, honnan azokat pozsonyi egyetemi tanárságom idején másoltam volt le. Értékük különböző ugyan, azonban a magyarországi könyvkereskedelem és könyvnyomdászat, s általában a könyvkiadás történetére vonatkozólag mindegyikükben találhatunk felhasználható adatokat. A *Magyar Könyvszemle* a jövőben fokozottabb mértékben kíván foglalkozni a magyar könyvkereskedelem és könyvnyomdászat történetével s így az *Adattár* főként könyvtörténeti adatok közlésére fog szolgálni.

A pozsonyi anyagból elsősorban Bánffy Miklósnak a pozsonyi magistratushoz intézett levelét emeljük ki, mely egyike a *könyvbizományi rendszer* legrégebb magyar emlékeinek. Kulcsár György Postillá-*(Szabó K.: R. M. K. I. 62—63.)* ugyanis Bánffy Miklós zalamegyei főispán nyomatta ki Alsóliván 1574-ben; Kulcsár halála után 1578-ban Bánffy a visszamaradt példányok értékesítése végett «negyedfélszáz magyar postillát» Desich Péter pozsonyi könyvkereskedőnél helyezett el bizományban, olyan feltétellel, hogy Desich «valamint egyiket eladhatja, azzal szabad legyen és az ü jó szerencséje az», csakhogy Bánffynak minden postilla után egy-egy tallért fizessen. Desich azonban hat esztendő alatt mindössze 142 forintot fizetett, 208 forinttal pedig adós maradt és mivel többszöri felszólításra sem volt hajlandó fizetni, Bánffy a pozsonyi városi hatóság közbenjárását kérte aziránt, hogy az a könyvkereskedőt tartozása megfizetésére szorítsa.

A 2. és 3. számú irat Pozsony város hatóságához intézett megkeresés, melyben a szerzők a kor szokásának megfelelően, egyes már megjelent, vagy megjelenőben lévő könyvek anyagi támogatását kérik. A 4. számú irat a külföldi könyvek szállításának nehézségeire és körülményes voltára vet világot, az 5. sz. a cenzura történetéhez nyujt felhasználható adatokat és végül a 6. sz. irat a híres Landerer-cég nyomdaengedélye 1752 szeptember 1-ről.

I.

Alsókindva, 1584 ápr. 6.*Bánffy Miklós levele a pozsonyi tanácshoz.*

Tisztelendő Nemes Biszot Wraim es Baratim. Közönethomnek es zolgalatomnak ayanlása wtan. Towaba akaram ti keg. lewelem által es Embörem által is megh talalnom illien dologbwł: Hogy ez el mulando 1578. Eztendoben Zent Iwan howanak 12 napian kyltem wolt en fel egy Zolgamtwł az thý keg. polgar tarsanak az köniw arosnak Desich Peternek negied fel zasz magyar postillath, az mýnemo postillath zegen Kwlchar Georgh az mý praedicatorunk ky wolph, wgian ith az mi warasunkban Alsólynduan nyomatott. Melliet en neký ugý kyltem, hogy o walaminth egyiket el adhattia azual zabad legiön es az w io zerencheie az, chýak hogy enneköm agion mindenik postillatul egi egy tallerth. Kirul eo magays az Jambor meg emléközhetik, minth wolt közöttünk az wegezes. Mel penzben mi nekwnk ez hath eztendotul foguan többeth megh nem adoth 142. forinthnal, aztis penigh chiak gonozul poklul hun imigh hun amugh, ky miath en karos is woltam. Im penigh ennek elötte egynehanzor mind baratim által, szolgálým által, levelem által irtam, izentem, hogy az tobirül is meg elegechen, hun penigh az konjweket el nem adhatta, agia meg Enneköm az könyueköth, az kiket el nem adhatott es en azonnis megh maradok. Merth ediglen ithon Nalam ha több lött volnais, de el költ volna, söth megh az mikorban irtam izentemis pedig, hogi a pynszt meg agia, azbannis engettem volna neki baratsagaerth, chak az tobit kwłte volna megh, jóllehet hogy enneköm izenth egi nehanzer hogy ez korban, amaz korban megh küldi az penzt, de az jambor azokrwl az zokrul el feledközuen söm az pynszt sem az en könyueimet nekem megh nem atta, söth emböremnek chak megh sem mutatha az könyueköth, ha uagione megh benne uagy ninchen. Melý dolgokban az ö fölsége magyar Camara Tanacha is az Nemös es tisztellendő hozzutoty Görgh uramis tudos, merth ö kege. Irtam Egy nehanzor ez dolgok felol, es ö keg. altalis az Jambor az dolgot mind hallogatta. En penig imar nem uarhatom touab, hanem latuan az ö sok hallogatassath Desith Petörnek az Könyw Arosnak, Enneköm ti keg. megh kelletek talalnom, kernem azon thý keg. mind bizoth Vraymath, Barathimat, hogy ti kgdtk az thi keg. polgar tarsath Desith Petert Eröltesse reia, hogy

Enneköm mindönestöl fizessön megh mingiarast, az menieuel megh tartozik, tudnia illik 208. forintal, merth azt epen megh kiuanom tôle kez pÿnzul. Es thÿ keg. ez pÿnzt agia az en Embörem kezeben, ez Enneköm meg hoza, kyt ha thÿ kegdtök megh miuel, keg. Bizon Nagÿ is neuen vezöm, megh is zolgalom. Hun penigh keg. Enneköm illien niluan ualo adossagoth megh nem fizetet, tahat Enneköm Maas modot kel benne talalnom, Es Netalantan olÿ modotis talalhatok benne, hogÿ karossa nem fogok maradnom, thÿ keg. zoualis az en Jambor Zolgam Barbelÿ Görgh megh tud mondanÿ. Errol igaz tetelt warok thÿ keg. Isten tarczia meg keg. Datum Alsolÿnduae 6 Aprillis Anno Domini 1584. Keg. Barattia

Nic. Banffy mp.

Kivül: Generosis ac Egregiis Dominis N. Judici ac toto senatui Poseniensi etc. Dominis et amicis nobis observandissimis atque confidentissimis. Posonii (Záró pecsét.)

U. ott: Redditae 21 Apr. a. 1584.

U. ott: Comes Zaladiensis Nicolaus Bánffy.

(Eredeti.)

2.

Bécs, 1595. szept. 9.

Nipet Miksa a pozsonyi tanácsnak.

Edle, Ehrnfeste, etc. Herrn und patroni. Euer etc. sein meine geflissene Dienst ungespartes Fleiss zuvor. Mein auf das künfftig Sechsunneunzigste Jar, nach dem mir von Gott verlichenen gringen Discurs gestelte *ephemerim* hab ich nummehr in Druckt verfertigt, weil ich nun solch Eur etc. als liebhabern *Astronomischen Khunst* dedicirt, als praesentir Eur etc. ich hiemit die Exemplaria, wie sie in Druck ausgangen, underdienstlich bittendt, Eur etc. diss schlechte specimen von mir günstigelich aufnehmen und denselben mith befolhen sein lassen wöllen. Der almechtig Gott verleich Eur ect. Weissheit und Verstandt ir Ambt, recht und woll zu administrirn, dafür anch ich Gott in meinem Gebett anrufen wölle. Hiemit uns alle Göttlichen Schutz befehlen. Datum Wien, den 9. Sebtember, anno 1595.

Euer etc. dienstgeflossener.

Maximilianus Nipet mp.

Kivül: Denem Edlen, Ehrnfesten etc. der künigelichen Freystatt Pressburg etc. (Zárópecsét.)

U. ott: Redditae 13 Septembris a. 1595.

(Fredeti.)

3.

Lipscse, 1612 aug. 31.

Hossmann Abraham történetíró a pozsonyi tanácsnak.

Ehrenfeste, erbare, vorsichtige, wolweise Herren, weil es bein allen erbarn Völkern im löblichen Brauch gehalten worden, das man bein den Nationen, hohen und lieben Obrigkeit, auch den alten abgestorbenen Regenten ehelichen und wol alzeit gedacht hat, als bei ich die langwerende Zeit, weil ich mich zu Leipzig wegen entlichen Verfertigung meiner *grossen Österreichischen Chronica* habe aushalten müssen, von etlichen vornehmen Hoffrätthen zu Prage freundlich erinnert worden, gegenwertigen Tractat von dem Kayserlichen Leben und Wandel, sowol dem letzten Abschiedt aus diesem Leben, onderblichen, zu beschreiben, welches ich auch durch Gottes Hülffe verrichtet und alles mit hinein gebracht, was sich auf dem deutschen Boden, vorher dieses seligst verstorbenen Kaysers Rudolphi II. Regierung diese 36 Jahr in allen Welt, sonderlich im löblichsten Erzherzogthumb Österreich woldenckwürdiges begeben hat, welche angemelte Historien mit Lust zu lesen sein, als habe ich nicht umbgehen wollen, E. E. etliche Exemplaria derselben zu verrechnen, wie den keinen Herren im Rath die Zeit erwenen wird, solches mit Fleiss zu lesen, weil solche denckwürdige Sachen darinnen gedacht werden, die man nicht in andern Büchern findet, wo ich auch unverständige Herren und Richter in Städten und Märckten weiss, die lasse ich mit meinen Büchern wol unbeschweret, weil den einer Stadt oder Marckt nichts rühmlicheres ist, als hochverständige Obrigkeit, wie auch Doctor Sebastian Brandt in seinem Tractat vom Ursprung der Richter soget, das man einem Volck, einer Stadt und einem Märckt nichts höheres wunschen könte, den vernunftige Oberherren im Rathstuel, als kan man solches auch vor E. E. mit Gott und Ehren rühmen, den da wohnet die Gerechtigkeit mit ihren zwo Schwestern, Treue und Wolthat, wie Ovidius redet, welches ich aus eigner Erfahrung habe, den ist mich unlengst drei Tage alda unerkannten weise heimlich aufgehaltten, weil mir den in

meiner Chronica noch etwas gemangelt, habe ich gleich noch einmal die Österreichische Reisse auf mich nehmen müssen, in welcher ofgemelten Österreichischen Chronica E. E. löblicheen Stadt und Ort ich auch von der ersten Fundation biss auf dato alles richtig erzelle, weil ich dan bein aller derselben Städte und Märckte Historien den Obersten Herren in Rath (in dem ich auch der alten gleichfals habe erwehnen müssen) ehelichen gedancke und aber mein leztes Verzeichnung derselben mir entwandt worden. Als gelanget an E. E. mein demüthiges furmundtliches Bitten, mich durch ein klein Memorial-Zedel dessen zu berichten, E. E. sol es zu unsterblichen Ehren gelangen, hoffe auch gleichfals E. E. werden meine überschickte Lachrima und Klage-schreiben und des verstorbenen Kaysers Willen in geneigten Gemütte von mir annehmen und meine grossgünstige Herren verbleiben. Geben in meinem Musaeo in der Churfürstlichen Stadt Leipzig, den 31 Augusti, anno 1612.

E. E. Jederzeit dienstbeflissener

Abraham Hossmann weylandt Ihr
Röm. Kays. Mayst. Historicus.

Kivül: Denen Edlen, Ehrnfesten, Achtbarn, Hochgelerten etc. der Königlichen Hauptstadt Pressburg in Ungern etc. (Zárópecsét.)

U. ott: Abraham Hosmann historicus praesentirt einem Er. Rhatt etliche Tractatus historicos.

(Eredeti.)

4.

Bitse, 1616 aug. 4.

Gr. Thurzó György a pozsonyi magistratusnak.

Prudentes etc. Salutem etc.

Generosus Dominus Lazarus Hendell senior de Donersmarck in Gfell et Vesendorff, S. C. Mattis et Sermi Archiducis Maximiliani etc. consiliarius ad instantiam et petitionem nostram pannum pro peditibus nostris Norimbergae nobis comparari, Posoniumque usque in domum Domini Leopoldi Pek iam deduci curavit. Praeterea et libros filii nostri charissimi Vitebergae coemtos et vasculo inclusos eo quoque transmisit. Ut autem eo citius ad nos perferantur, D^{nes} V^{ras} etc. pro mutua benevolentia et amicitia nostra summopere rogamus, in gratiam nostri pannum illum et libros Tyrnaviam usque non gravatim vehi curent

inde ulterius promovendi curam nos habituri sumus et rationem. Facturae Dnes Vrae in hoc rem nobis apprime gratam etc. Datum in arce nostra Byttchensi die 4. mensis Augusti, anno Domini 1616.

Earundem Dnum Vrarum amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó mp.

Kivül: Prudentibus ac Circumpectis etc. civitatis Psoniensis etc. (Zárópecsét.)

U. ott: Exhibitum 8. August 1616.

(Eredeti.)

5

Pozsony, 1673 június 7.

Szelepcsényi György esztergomi érsek rendelete.

Generosi etc. Siquidem plurima mala etiam in bene ordinata regna, republicas, ac civitates per Typographos, Librarios ac Bibliopolas sensim irrepere soleant: ideo maturo consilio ac deliberatione praehabita nobisque superinde a Sac. Ces. Regiaque Matre plena auctoritate et potestate, etiam vigore muneris nobis incumbentis eatenus delegata, ne quid malignitatis in regnum hoc Hungariae per similes occasiones inducatur, Generosas etc. Dnes Vras praesentibus requirendas esse duximus, quatenus universos Typographos, Librarios ac Bibliopolas serio admonere velint ne ullus librum aliquem imprimere, aut libros aliunde in regnum invehere, priusquam pro revisione, censura et approbatione ad nos transmittantur, sub gravi animadversione et poena a S. M. Sacma D. D. Clmo eatenus ordinanda et insuper confiscatione ejusmodi librorum audeat et praesumat. Quod ipsum Dnibus Vris monitorie ad notitiam dare voluimus etc. Datum Posonii die 7 Junii a. 1673. Generosarum etc. amicus et vicinus ad officia paratus

Georgius Szelepczény, Archieppus Strigon. m. p.

Kivül: Generosis etc. civitatis Psoniensis etc. (Zárópecsét.)

U. ott: Exhibitae 16 Junii 1673. 17. Jun. 1673. praesens admonitio et commissio introscriptis typographis in curia intimata et perlecta fuit.

(Eredeti.)

6.

Bécs, 1752 szept. 9.

Landerer Mihály János nyomdaengedélye.

Copia benigni privilegii caesareo-regii.

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus etc. quod nos fidelium nostrorum commodis benigne simul ac materno prospicere cupientes, ad humillimam supplicationem fidelis nostri prudentis ac circumspecti Joannis Michaëlis Landerer liberae et regiae civitatis nostrae Poseniensis civis et typographi, nostrae propterea factam Majestati, id eidem Johanni Michaëli Landerer, haeredibusque et successoribus ejusdem masculis in arte typographiae peritis, de caesareo-regiae potestatis nostrae plenitudine et gratia speciali clementer annuendum et concedendum esse duximus, ut ipse artem suam typographicam in praefata civitate nostra Poseniensi in futurum libere exercere ac ibidem cuiuscunque generis libros imprimere, eosdemque distrahere ac eum etiam in finem socios servare, tirones suscipere, eosdemque instruere ac pro more emancipare possit ac valeat, praefatique haeredes et successores ejusdem valeant atque possint; ita tamen et ea cum conditione, ut ipse Joannes Michaël Landerer primam quidem cultiori typo se providere et demum tam ipse, quam et praenotati ejusdem haeredes ac successores masculi, cuncta typis a se mandanda revisioni et censurae et quidem in theologicis ac moralibus ab Archiepiscopo Strigoniensi, qua Dioecetano constitutorum vel constituendorum censorum, in politicis vero, aliisque saecularibus materiis jurisdictionati loci ejusdem magistratus, ac per hunc regii nostri locumtenentialis consilii approbationi praevis submittere, evoluto autem singulo semestri quorumvis librorum, aliorumque operum a se impressorum tria exemplaria regio locumtenentiali consilio nostro Hungarico transmittere debeant, alioquin praesentem gratiam et benignum indultum nostrum iisdem minime volumus suffragari, imo concedimus et annuimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis cuiuscunque status, gradus, conditionis et praeminentiae fidelibus subditis nostris, specialiter vero judici, magistro civium, caeterisque juratis civibus et senatoribus memoratae civitatis nostrae Poseniensis, modernis utpote et futuris harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus supranominatum Joannem Michaëlem Landerer haeredesque et successores ejusdem

másculos, qui artem typographiae edocti fuerint, in ejusdem exercitio publice, vel privatim nullatenus turbare, impedire, molestare et prohibere praesumatis, sed ipsos hac benigna gratia et annentia nostra iis praevio modo concessa, libere, secure et absque ullo damno, molestia et impedimento uti, frui et gaudere permittere ac per eos, quorum interest, vel intererit, permitti facere modis omnibus debeatis et teneamini. Harum nostrorum secreto sigillo nostro, quo ut Regina Hungariae utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio literarum, quas post earum lecturam semper reddi volumus ac jubemus praesentanti. Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae die prima mensis Septembris anno Domini 1752. Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno duodecimo.

Maria Theresia mp.

Comes Leopoldus Nadasdy mp.

Ladislaus Batthyany mp.

Praesentem copiam cum suo originali per me collatam et in omnibus eidem conformem repertam fuisse praesentibus recognosco. Posonii 21-a Januarii 1777.

Joannes Casp. Puchowszky, praelibatae civitatis jurid. mp.

(Egyidejű hiteles másolat.)

LUKINICH IMRE.

Ismeretlen görögnyelvű Corvin-kódex.

Mielőtt még lezáródnék a MÁTYÁS király könyvtáráról kiadandó munka anyagának gyűjtése, alkalmasnak látszott az alábbi görögnyelvű kódex ismertetése. A gyűjteményes kötetről HEVESY A. nem emlékezik meg legújabb művében,¹ sem máshol róla említést nem találunk. Tartalma után ítélve eléggé vaskos kötet lehetett, hiszen LIBANIUS-nak, SYNESIUS-nak stb. csak számszerinti felsorolásban 298 levelét tartalmazta. A Lengyelországba került kódex nyomát s leírását a Jézus-társasága tulajdonában levő Germaniae 155. jelzésű kötet 267. lapján találtam meg, ahol az 1576. évi levelek között egy lapon áll a kódex tartalmi leírása:

Libri in Graeco antiquo et manuscripto volumine ex Bibliotheca Mathiae Regis Ungariae in Poloniam delato hi continentur.

1. Aristide Rhetoris nomine legationis oratio ad Achillem.

¹ La bibliothèque du roi Matthias Corvin, Paris 1923.